

Między słowem a dźwiękiem: semantyka i język muzyczny *Pieśni marjańskich* op. 80 (pieśni 11–20) Ottona Mieczysława Żukowskiego

Streszczenie: W niniejszym artykule autor przybliża dziesięć pieśni pochodzących ze zbioru „Pieśni marjańskich” op. 80 Ottona Mieczysława Żukowskiego w perspektywie ich tematyki religijnej oraz języka muzycznego. W warstwie semantycznej utwory koncentrują się wokół postaci Maryi ukazywanej jako Niepokalana, Pośredniczka i Matka Bolesna, do której wierni kierują modlitwy, prośby i wyznania wiary. Teksty pieśni podkreślają ideę zawierzenia, wstawiennictwa Maryi oraz jej rolę w życiu jednostki i wspólnoty, obejmując także wątki patriotyczne i sodalicyjne.

Analiza muzyczna wskazuje z kolei na zróżnicowane opracowanie pieśni przeznaczonych na chór lub głos solowy z organami. Całość ukazuje ściśle powiązanie tekstu i muzyki oraz stwierdza niezwykle symbiozę sfery duchowej oraz tradycji i dziedzictwa kulturowego.

Słowa kluczowe: Otton Mieczysław Żukowski; pieśń religijna; Matka Boża.

Between Word and Sound: The Semantics and Musical Language of the Marian Songs, Op. 80 (Songs 11–20) by Otton Mieczysław Żukowski

Abstract: In this article, the author examines ten songs from Otton Mieczysław Żukowski's collection “Marian Songs,” Op. 80, from the perspective of their religious themes and musical language. Semantically, the songs center around the figure of Mary, portrayed as the Immaculate Virgin, Mediatrix, and Sorrowful Mother, to whom the faithful direct prayers, petitions, and professions of faith. The lyrics emphasize the concept of entrustment and intercession to Mary, and her role in the lives of individuals and communities, also encompassing patriotic and sodalitarian themes. Musical analysis, in turn, reveals the diverse arrangements of the songs for choir or solo voice with organ. The entire work demonstrates the close connection between text and music and establishes a remarkable symbiosis of the spiritual realm, tradition, and cultural heritage.

Keywords: Otton Mieczysław Żukowski; religious song; Mother of God.

Wstęp

Żyjący w latach 1867–1942 Otton Mieczysław Żukowski to polski kompozytor, pedagog, nauczyciel języka polskiego oraz wizytator szkolny na Bukowinie. Urodził się w Bełzie, większość życia spędził w Czerniowcach, zmarł natomiast we Lwowie (Kaczorowski 2011; 2014, 2018b, 2019).

Wychowany w polskiej, katolickiej rodzinie, słowem i muzyką podtrzymywał ducha narodu pozbawionego niepodległości, którego ziemie zostały podzielone między trzech zaborców, a państwo zniknęło z map Europy (Kaczorowski 2017, 2018a).

W dorobku artystycznym Żukowskiego najbardziej reprezentowanym gatunkiem jest pieśń, komponowana zarówno na zespoły chóralne, jak i na głos solowy. Utwory te, powstające do tekstów współczesnych kompozytorowi autorów, wyrażały idee epoki, odzwierciedlając treści duchowe i patriotyczne.

W tak zarysowanym kontekście mieści się problem niniejszego artykułu, którego celem jest przybliżenie dziesięciu „Pieśni marjańskich” op. 80 Ottona Mieczysława Żukowskiego. Będą to pieśni oznaczone numerami od 11 do 20¹. Analiza tych utworów na płaszczyźnie semantycznej i muzycznej pozwoli dostrzec wyjątkowe współistnienie sacrum oraz kultury.

1. Opis materiału źródłowego

„Pieśni marjańskie w układzie na chór mieszany lub na jeden głos z towarzyszeniem organów” op. 80 to zbiór dwudziestu utworów, do których muzykę skomponował Otton Mieczysław Żukowski. Na głównej stronie, oprócz tytułu, znajduje się także informacja, że jest to „Zeszyt I”, wydany w „Składzie Głównym w Księgarni T. Gieszczykiewicza (dawniej A. Piwarski i S-ka)” w Krakowie. Nie podano roku publikacji².

W poniższych tabelach zawarte są podstawowe informacje o utworach. W tabeli 1., obok tytułu pieśni, podane są strony, na których można odnaleźć partyturę dzieła w zbiorze „Pieśni marjańskie”, liczbę taktów, autora słów oraz liczbę zwrotek.

¹ Pierwsze dziesięć pieśni pochodzących ze zbioru „Pieśni marjańskich” zostało omówionych w: Kaczorowski, R. 2019.

² Na stronie Biblioteki Narodowej istnieje jednak informacja, że „Pieśni marjańskie” mogły zostać wydane około 1930 roku. Zob. https://katalogi.bn.org.pl/discovery/fulldisplay?docid=alma991051167289705066&context=L&vid=48OMNIS_NLOP:48OMNIS_NLOP&lang=pl&search_scope=MyInstitution&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=LibraryCatalog&query=any,contains,pie%C5%9Bni%20marja%C5%84skie&offset=0 (dostęp: 24.04.2026).

Tabela 1. Podstawowe informacje o utworach

L.p.	Nr pieśni w zbiorze	Tytuł pieśni	Strony	Liczba taktów	Autor słów	Liczba zwrotek
1	11	<i>O Przenajświętsza Marjo Dziewico!</i>	18	24	nieznany	1
2	12	<i>Módl się za nami</i>	19	29	Klemens Podwysocki	4
3	13	<i>Na Wniebowzięcie N. P. Marji</i>	20–21	20	Karol Hoffman	3
4	14	<i>Na Święto Matki Boskiej Zielnej</i>	21–22	20	B.St. Kossuthówna	2
5	15	<i>Bądź pochwalona!</i>	22–23	36	ks. Tadeusz Karyłowski	2
6	16	<i>W cierpieniu</i>	24–25	40	ks. Mateusz Jerz	2
7	17	<i>Ave Maria</i>	26–27	46	Łaciński tekst modlitwy	1
8	18	<i>Salve Regina</i>	28–29	54	Łaciński tekst modlitwy	1
9	19	<i>Hymn Sodalistów</i>	30	18	nieznany	3
10	20	<i>Przysięga Sodalicii Marjańskiej</i>	31	20	ks. Tadeusz Karyłowski	3

Źródło: badanie własne

Na podstawie powyższej tabeli widać, że omawiane w niniejszej publikacji utwory są niewielkich rozmiarów. Każda z nich liczy zaledwie po kilkadziesiąt taktów i zajmuje jedną bądź dwie strony partytury. W każdej z nich występuje jednak repetycja, ze względu na większą liczbę zwrotek. Oznacza to, że całość jest parokrotnie powtarzana.

Tabela 2 przybliży metrum, tonacje, tempa oraz ambitus najwyższego głosu.

Tabela 2. Opis formalny utworów

L.p.	Tytuł pieśni	Metrum	Tonacja	Tempo	Ambitus najwyższego głosu
1	<i>O Przenajświętsza Marjo Dziewico!</i>	6/8	G-dur	Moderato	d ¹ – e ²
2	<i>Módl się za nami</i>	C	F-dur	Moderato	d ¹ – f ²
3	<i>Na Wniebowzięcie N. P. Marji</i>	6/8	D-dur	Moderato	d ¹ – fis ²
4	<i>Na Święto Matki Boskiej Zielnej</i>	C	D-dur	Moderato	cis ¹ – fis ²
5	<i>Bądź pochwalona!</i>	C	Es-dur	Andante	d ¹ – es ²
6	<i>W cierpieniu</i>	3/4	G-dur	Larghetto	d ¹ – e ²
7	<i>Ave Maria</i>	6/8	B-dur	Andantino	f ¹ – f ²
8	<i>Salve Regina</i>	C	f-moll	Adagio	f ¹ – f ²
9	<i>Hymn Sodalistów</i>	C	Es-dur	Majestatycznie	d ¹ – es ²
10	<i>Przysięga Sodalicii Marjańskiej</i>	C	G-dur	Andante	d ¹ – e ²

Źródło: badanie własne

Na podstawie powyższej tabeli widać, że Otton Mieczysław Żukowski najczęściej używał metrum parzystego, dwumiarowego. W sześciu utworach występuje więc metrum C. W pozostałych przypadkach: w trzech pieśniach pojawia się metrum 6/8 oraz jeden raz metrum 3/4.

W kontekście tonacji trzeba podkreślić, że mimo poruszanych w tekstach pieśni spraw i tematów trudnych, aż dziewięć utworów zostało napisanych w tonacjach durowych: tonacja G-dur pojawia się trzy razy, tonacje D-dur i Es-dur – po dwa razy, natomiast po razie pojawiają się tonacje F-dur, B-dur i f-moll.

Jeśli chodzi o sugestie kompozytora związane z tempem wykonywanych utworów, to trzeba stwierdzić, że zasadniczo Żukowski proponuje użycie temp spokojnych, umiarkowanych, nie za szybkich. Poniżej rozpisano użyte tempa, od najwolniejszych do

najszybszych (w nawiasach podano liczbę wystąpień): *majestatycznie* (1), *larghetto* (1), *adagio* (1), *andante* (2), *moderato* (4), *andantino* (1).

W kontekście ambitusu najwyższego głosu trzeba stwierdzić, że kompozytor bardzo racjonalnie przygotowywał partytury swych utworów, mając świadomość, że najczęściej będą one wykonywane przez chóry i zespoły amatorskie. Stąd też najwyższy dźwięk w sopranach to *fis*² (2 razy), *f*² (3 razy), *e*² (3 razy), *es*² (2 razy). Zaś dźwięk najniższy w głosach sopranowych to *cis*¹.

Kolejna tabela przedstawia budowę omawianych utworów.

Tabela 3. Budowa utworów

L.p.	Tytuł pieśni	Budowa utworów
1	<i>O Przenajświętsza Marjo Dziewico!</i>	Część A (takty 1–8) Część B (takty 9–16) Część A' (takty 1–8) (<i>da capo al Fine</i>)
2	<i>Módl się za nami</i>	Część A (takty 1–8) Część B (takty 9–16) Część C (takty 17–29)
3	<i>Na Wniebowzięcie N. P. Marji</i>	Część A (takty 1–8) Część B (takty 9–20)
4	<i>Na Święto Matki Boskiej Zielnej</i>	Część A (takty 1–8) Część B (takty 9–20)
5	<i>Bądź pochwalona!</i>	Część A (takty 1–8) Część B (takty 9–16) Część C (takty 17–24) Część D (takty 25–36)
6	<i>W cierpieniu</i>	Część A (takty 1–8) Część B (takty 9–16) Część C (takty 17–24) Część D (takty 25–40)
7	<i>Ave Maria</i>	Część A (takty 1–8) Część B (takty 9–16) Część C (takty 17–21) Łącznik organowy (takty 22–23) Część D (takty 24–39) Część E (takty 40–46)

8	<i>Salve Regina</i>	Część A (takty 1–11) Część B (takty 12–23) Część C (takty 24–33) Część D (takty 34–39) Część E (takty 40–54)
9	<i>Hymn Sodalistów</i>	Część A (takty 1–8) Część B (takty 9–18)
10	<i>Przysięga Sodalicji Marjańskiej</i>	Część A (takty 1–8) Część B (takty 9–20)

Źródło: badanie własne

Powyższa tabela ukazuje, że utwory Ottona Mieczysława Żukowskiego nie mają skomplikowanej budowy. Najczęstszą ich postacią jest budowa dwuczęściowa A B (4 pieśni) oraz trzyczęściowa A B C (2 pieśni). W dwóch pieśniach można wyodrębnić cztery części, zaś w dwóch innych pięć części.

2. Wybrana tematyka pieśni

W pieśni „O Przenajświętsza Marjo Dziewico!” podmiot liryczny w pokorze oddaje Matce Bożej całe swe życie i prosi, aby to Ona zanosila jego prośby i modlitwy przed Boży majestat. Maryja nazwana jest „Niepokalaną”. Człowiek wierzy, że tylko z Jej rąk będą miłe dary, jakie zostaną złożone przed obliczem Pana Boga. Nie może tego uczynić nikt, kto jest dotknięty grzechem.

W pieśni „Módl się za nami” Maryja jest nazwana „Bogurodnicą”. To do Niej zanoszone są modły, aby nieustannie wstawiała się za tymi, którzy w trudach życia, w niebezpieczeństwach i kłopotach wzywają Jej imienia. O szczególne wstawiennictwo Maryja jest proszona w godzinę śmierci człowieka.

W polskiej kulturze i tradycji religijnej uroczystość Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny nazywana była świętem Matki Boskiej Zielnej. Z tej to przyczyny w warstwie semantycznej pieśni „Na Wniebowzięcie N.P. Marji” autor opisuje scenę rozgrywającą się w kościele, gdy pobożny lud przed ołtarzem poświęconym Maryi składa wiązanki kwiatów, ziół oraz łany zboża. Podmiot liryczny przypomina, że kwiaty pozostały także po Maryi w Jej grobie, gdy „anielskimi skrzydły” została Ona wzięta do nieba. O tym cudzie dzisiaj rozpowiada się po całym świecie.

„Na Święto Matki Boskiej Zielnej” to kolejna pieśń z okazji Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Jest w niej zanoszona prośba, aby Maryja strzegła pól, ochraniała łany zbóż, aby wstawiała się przed Bogiem, „by kwiaty owoc dały”, by pól nie niszczył grad, „by susza nie gnębiła” i aby Maryja odjęła od rolników trud i boleści życiowe.

Pieśń „Bądź pochwalona!” kierowana jest do Matki Boskiej Bolesnej, która przeżywała pod krzyżem śmierć swego Syna. Teraz do Jej bolesnego Serca człowiek kieruje swoje sprawy i problemy. Wyznaje swoje cierpienie, słabość i poczucie upadku spowodowane grzechami i trudnymi doświadczeniami. Szuka w Niej pocieszenia i wsparcia, wierząc, że nie zostanie odrzucony. Wyraża nadzieję, że w Jej opiece odnajdzie bezpieczeństwo i ukojenie.

W pieśni „W cierpieniu” autor kieruje swe myśli ku Maryi, która jest jak „przystań”. To w Niej może schronić się każdy, kto przeżywa ból, gdy jego duszę „przeszywa miecz”. Tylko Ona, Maryja, która sama tyle wycierpiała, jest w stanie zrozumieć, pocieszyć i uleczyć tego, któremu źle się dzieje. To Ona jest „ostoją wśród życia burz”. Autor prosi również, aby Maryja nauczyła go znosić ból i cierpienie.

„Ave Maria” to pieśń, w której kompozytor wykorzystał łaciński tekst modlitwy „Pozdrowienia anielskiego”. Maryja jest pełna łaski i błogosławiona pośród wszystkich kobiet na ziemi. Zanoszona jest do Niej modlitwa grzesznych ludzi, aby wstawiała się za nimi teraz, a szczególnie w „godzinie śmierci”.

W utworze „Salve Regina” kompozytor wykorzystał kolejny łaciński tekst maryjnej modlitwy pod tym samym tytułem. Maryja jest w niej nazywana „Matką miłosierdzia” i nadzieją człowieka. Dlatego ludzie wierzący z całą ufnością kierują do Niej swoje modlitwy. Zanoszą swój ból, cierpienia, łzy i proszą, aby Maryja wejrzała swym miłosiernym wzrokiem na ludzką nędzę. Jest Ona nazwana „łaskawą”, „litościwą” oraz „słodką Panną Maryją”.

„Hymn Sodalistów” został skomponowany dla sodalicii mariańskiej. W warstwie semantycznej pojawia się wezwanie do działania i do walki z grzechem. Pieśń wzywa do odrzucenia zwątpienia i odnowienia religijnego zaangażowania. Podmiot zbiorowy przedstawia się jako „rycerze Maryi”, gotowi służyć Bogu i Kościołowi. Utwór zawiera także elementy patriotyczne i podkreśla jedność narodu.

„Przysięga Sodalicii Marjańskiej” posiada tekst, który ma formę uroczystej deklaracji wierności Maryi i wierze. Podmiot zbiorowy zobowiązuje się do obrony wartości religijnych oraz działania zgodnie z ich zasadami. Maryja ukazana jest jako Królowa i przewodniczka narodu. Utwór łączy religijność z ideą odnowy i budowy lepszej przyszłości.

3. Wybrane zagadnienia muzyczne

„Pieśni marjańskie” Ottona Mieczysława Żukowskiego – jak sugeruje pełny tytuł dzieła – mogą być wykonywane na dwa różne sposoby: albo przez czterogłosowy chór mieszany, albo przez jeden głos solowy z towarzyszeniem organów.

Już sam fakt, że utwory te mogą być wykonywane na różne sposoby oznacza, że zostały w przemyślany sposób skomponowane. Każdy z czterech głosów (sopran, alt, tenor, bas) został napisany na sposób wokalny, co oznacza, że każdy z nich jest wygodny dla poszczególnego rodzaju głosu. Jednocześnie też kompozycje te, zachowując na ogół układ skupiony akordów, z łatwością mogą być wykonane przez akompaniującego organistę. Jest to niewątpliwie wielka zaleta pieśni, które w zależności od składu wykonawczego mogą być wykonywane na dwa różne sposoby.

Żukowski, zarówno w „Pieśniach marjańskich”, jak i innych swych kompozycjach, zdradza łatwość w tworzeniu nieskomplikowanych i przyjemnych dla ucha melodii. Opisane są też one niezbyt trudną, a jednocześnie ciekawą harmonią” (Kaczorowski 2019). Ilustruje to utwór pt. „Hymn Sodalisów”.

Przykład nutowy 1. „Hymn Sodalisów”

30

19. Hymn Sodalisów

Majestatycznie O. M. Żukowski.

1. Błę kit - no roz-wiś - my sa - tan - da - ry! Czas strząsnąć zwątpie - nia już
2. Już świę - ta, już gra - ją po - bud - ki, już Je - zus przy - bli - ła się
3. O Bo - ga - ro - dzi - co Dzie - wi - co, tchnij si - łą w na - ród - ski ten

1. pleśń! Niech w ser - cu za - go - re zniech wia - ry i grom - ka niech o - zwie się
2. k'nam. Żyć świę - ta ra - do - ści, precz smat - ki, Pan i - dzie i pierz - chawcie
3. zow! Z o - twar - tą sta - je - my przy - bi - cą i ser - ca Ci nie - siem i

pleśń!
kłam. Z pod zna - ku Ma - ry - i ry - cer - ski my huf, bto - go - staw nam, Chry - ste, na
krew.

bóg! Sta - je - my, jak oj - co, by stu - żyć Ci znów, my Pol - ska, my na - ród, lud
Twój! My Pol - ska, my Pol - ska, my na - ród, lud Twój!

ritard.

Źródło: archiwum autora

Pieśń utrzymana w tonacji Es-dur wykazuje wyraźnie tonalny charakter, przy jednoczesnym znacznym wzbogaceniu języka harmonicznego. Żukowski stosuje tu dominanty wtrącone do akordów pobocznych (np. w takcie 5 jest to T_{VI} , zaś w taktach 6 i 11 jest to S_{II}). Zarówno dominanty wtrącone, jak i dominanty tonacji głównej występują często z dodaną septymą (małą lub wielką) oraz noną (małą lub wielką).

Istotnym elementem kształtowania napięcia są liczne dźwięki opóźniające (np. w takcie 2 jest to S_{II}^{2-1} , natomiast w takcie 3: $D^{7-6-5<}$). Z kolei w takcie 18 występuje opóźnienie trzech składników akordu, który można zapisać następująco: $D^{8-7 \atop 6-5 \atop 4-3}$. Pojawiają się także dźwięki przejściowe, które wpływają na płynność przebiegu linearnego i intensyfikację napięć wewnątrz frazy.

W harmonii pieśni zauważyć również można dwie wyrzutnie (elipsy) (w taktach 1 i 17), co wskazuje na świadome operowanie przez kompozytora skrótem harmonicznym oraz ekonomią środków wyrazu (Poszowski 1980).

Jednocześnie w zakresie prowadzenia głosów kompozycja zawiera rozwiązania odbiegające od współczesnych norm, takie jak równoległy ruch wszystkich głosów (np. ostatnia wartość w takcie 2 i pierwsza wartość w takcie 3; przeciwrównoległy ruch w prymach (oktawach) w taktach 8–9) czy rozległe układy głosów środkowych (takty 9 i 10 „na raz”), co może być jednak interpretowane jako przejaw stylowej swobody.

Powyższy ogląd niektórych zagadnień harmonicznym świadczy o dojrzałym warsztacie kompozytorskim Żukowskiego, łączącym funkcjonalność systemu dur-moll z bardziej elastycznym podejściem do zasad harmonicznym.

4. Omawiane pieśni na płytach CD

Wszystkie omawiane w niniejszym artykule utwory zostały wydane na płycie CD pt. „Otton Mieczysław Żukowski. Opera omnia religiosa 7” w firmie fonograficznej Acte Préalable (nr katalogowy: AP0391, 2017 rok).

Poniższa tabela zawiera tytuły pieśni, numer utworu na płycie oraz nazwiska wykonawców.

Tabela 4. Omawiane pieśni na płytach CD

L.p.	Tytuł pieśni	Nr utworu na płycie	Wykonawcy
1	<i>O Przenajświętsza Marjo Dziewico!</i>	5	Beata Koska – mezzosopran, Ewa Rytel – organy
2	<i>Módl się za nami</i>	9	Beata Koska – mezzosopran, Ewa Rytel – organy
3	<i>Na Wniebowzięcie N. P. Marji</i>	7	Beata Koska – mezzosopran, Ewa Rytel – organy
4	<i>Na Święto Matki Boskiej Zielnej</i>	16	Beata Koska – mezzosopran, Ewa Rytel – organy
5	<i>Bądź pochwalona!</i>	18	Beata Koska – mezzosopran, Ewa Rytel – organy
6	<i>W cierpieniu</i>	11	Beata Koska – mezzosopran, Ewa Rytel – organy
7	<i>Ave Maria</i>	8	Chór <i>Music Everywhere</i> , Beata Śnieg – dyrygent
8	<i>Salve Regina</i>	12	Chór <i>Music Everywhere</i> , Beata Śnieg – dyrygent
9	<i>Hymn Sodalistów</i>	19	Robert Kaczorowski – baryton, Ewa Rytel – organy
10	<i>Przysięga Sodalicii Marjańskiej</i>	17	Robert Kaczorowski – baryton, Ewa Rytel – organy

Źródło: badanie własne

Tytuł zbioru Ottona Mieczysława Żukowskiego „Pieśni marjańskich” w układzie na chór mieszany lub na jeden głos z towarzyszeniem organów” pozwolił zrealizować zawarte w nim założenia, co znalazło odzwierciedlenie w sposobie wykonania utworów i ich rejestracji dokonanej na płycie CD. Spośród dziesięciu kompozycji osiem zostało bowiem wykonanych solowo z towarzyszeniem organów, natomiast dwa utwory zarejestrował chór mieszany. Taki podział obsady wykonawczej potwierdza dualny charakter zbioru Żukowskiego.

Zakończenie

Ogląd dziesięciu pieśni pochodzących ze zbioru O.M. Żukowskiego pt. „Pieśni marjańskie” pozwala na sformułowanie poniższych wniosków.

1. W warstwie semantycznej centralną postacią tekstów poetyckich jest Maryja, która jawi się jako Pośredniczka między Bogiem a człowiekiem.
2. Maryja jest „Niepokalaną”, „Matką miłosierdzia” oraz „Matką Bolesną”. Opisujące Ją dogmaty i tytuły wskazują na Jej wyjątkowe miejsce w historii zbawienia.
3. Człowiek jako podmiot liryczny omawianych tekstów pieśni wyraża pokorę i ufność wobec Matki Bożej: oddaje Jej całe swoje życie i szuka u Niej pocieszenia. Dominującym motywem jest więc zawierzenie i prośba o nieustanne wstawienictwo przed Bożym majestatem.
4. Teksty pieśni powstałe z okazji Wniebowzięcia Matki Bożej odzwierciedlają religijność ludową, wedle której w tym dniu święci się wiązanki ziół, kwiatów i zbóż na pamiątkę grobu Maryi, w której apostołowie nie znaleźli ciała, a właśnie przepiękne kwiaty.
5. Dwie pieśni: „Na Wniebowzięcie N. P. Marji” i „Na Święto Matki Boskiej Zielnej” stają się niezwykłym świadectwem i dowodem na to, że prawda o wzięciu Maryi z ciałem i duszą do nieba od pokoleń była *sensus fidei* ludu Bożego. Dowodzi tego zbiór Żukowskiego, który na pewno powstał przed 1930 rokiem, natomiast dogmat o Wniebowzięciu Najświętszej Maryi Panny został ogłoszony 1 listopada 1950 roku przez papieża Piusa XII w konstytucji apostolskiej „*Munificentissimus Deus*”.
6. W pieśniach pojawia się również wymiar wspólnotowy i ideowy oraz akcenty patriotyczne, przypominające, że pod opieką Maryi Królowej, która jest przewodniczką narodu polskiego, Jej rycerze mogą służyć Bogu i Kościołowi, odrzucać zwątpienie i odnawiać religijny zapał.
7. Omawiane teksty stają się przykładem *hyperdulii*, która jest szczególnym rodzajem czci oddawanej Matce Najświętszej za Jej szczególną rolę, jaką odegrała w całej historii zbawienia.
8. Pieśni utrzymane są w estetyce tonalnej, z wyraźnym zakorzenieniem w tradycyjnym i bogatym języku harmonicznym. Warstwa muzyczna pozostaje w ścisłym związku z tekstem, podporządkowując się jego funkcji modlitewnej.
9. W ten sposób omawiane utwory, w warstwie semantycznej i muzycznej, stanowią świadectwo współlnienia sfery duchowej oraz tradycji i dziedzictwa kulturowego, ukazując przenikanie sacrum i kultury.

Bibliografia

- Kaczorowski, R. 2018a. „O, Polsko, idź w imię Boga”. Trzy pieśni Ottona Mieczysława Żukowskiego jako wyraz miłości do kraju ojczystego. *Studia Gdańskie*, 42, 247–259.
- Kaczorowski, R. 2014. Pieśni ku czci Matki Bożej Ottona Mieczysława Żukowskiego oraz ich miejsce w literaturze wokalne. W: R. Minkiewicz (red.), *Musica Vocale. Sacrum i profanum w muzyce wokalne – studium przypadku*. Gdańsk: Wydawnictwo Akademii Muzycznej w Gdańsku, 59–73.
- Kaczorowski, R. 2011. *Pieśni maryjne Ottona Mieczysława Żukowskiego*. Pelplin: Wydawnictwo „Bernardinum”.
- Kaczorowski, R. 2017. Siedem pieśni religijnych Ottona Mieczysława Żukowskiego (1867–1942) w kontekście zagadnień semantycznych i muzycznych. *Poznańskie Studia Teologiczne*, 31, 259–274.
- Kaczorowski, R. 2018b. Twórczość Ottona Mieczysława Żukowskiego (1867–1942). Próba systematyzacji. *Studia Gdańskie*, 43, 273–284.
- Kaczorowski, R. 2019. Wiara w przemożną pomoc i opiekę Matki Bożej w poetyckich tekstach utworów z muzyką Ottona Mieczysława Żukowskiego, zawartych w zbiorze pt. „Pieśni marjańskie” op. 80 (pieśni 1–10). *Studia Gdańskie*, 45, 191–208.
- Katalog Biblioteki Narodowej. https://katalogi.bn.org.pl/discovery/fulldisplay?docid=alma991051167289705066&context=L&vid=48OMNIS_NLOP:48OMNIS_NLOP&lang=pl&search_scope=MyInstitution&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=LibraryCatalog&query=any,contains,pie%C5%9Bni%20marja%C5%84skie&offset=0 (dostęp: 24.04.2026).
- Otton Mieczysław Żukowski, „Pieśni marjańskie w układzie na chór mieszany lub na jeden głos z towarzyszeniem organów” op. 80, Zeszyt I, Kraków, „Skład Główny w Księgarni T. Gieszczykiewicza (dawniej A. Piwarski i S-ka)”.
- Płyta CD 7. Cykl „Otton Mieczysław Żukowski. Opera omnia religiosa”. Nr katalogowy AP0391 (2017). Wyd. Acte Préalable. Londyn – Warszawa.
- Poszowski A. 1980. *Harmonia tonalna*. Gdańsk: Wydawnictwo Akademii Muzycznej w Gdańsku.

Aneks

Otton Mieczysław Żukowski, „Pieśni marjańskie w układzie na chór mieszany lub na jeden głos z towarzyszeniem organów” op. 80 (pieśni 11–20):

11. O Przenajświętsza Marjo Dziewico!

O Przenajświętsza Marjo Dziewico!
Cała mą istność składam Ci w dań,
chcę być do śmierci Twą służebnicą,
Wszechwładną Panią moją się stań!

Modły me odtąd Ty nieś do Pana,
Twą już własnością każdy mój czyn;
o, bo przez Ciebie Niepokalana,
lepiej uczczonym będzie Twój Syn.

Nie śmiem wprost Panu składać ofiary,
bo mnogich grzechów pokrył mnie pył,
lecz miłe będą z rąk Twoich dary
Bogu, co razem Synem Twym był.

12. Módl się za nami

Bogurodzico! Gdy pod ciosami
niedoli duch nasz chwieje się, łamie,
gdy nam omdlewa pod krzyżem ramię,
módl się za nami, módl się za nami, Maryjo!

Gdy zuchwałemi bluźni ustami
fałszywy prorok ludów świątyni,
i mrok i obłąd po ziemi czyni
módl się za nami, módl się za nami, Maryjo!

Gdy oko nasze zalane łzami,
już promieniejszej nie dojrzy tęczy,
duch się nie korzy, lecz skargą jęczy,
módl się za nami, módl się za nami, Maryjo!

Gdy z rozbitemi burzą piersiami
nam przyjdzie rzucić doczesne pęta,
w godzinę śmierci, o Matko święta,
módl się za nami, módl się za nami, Maryjo!

13. Na Wniebowzięcie N. P. Marji

Kwiaty po Tobie zostały w grobie,
o Pani nasza Święta!
gdyś anielskimi skrzydły z tej ziemi
do nieba była wzięta,
Kadzielne wonie w grobowca łonie,
jak pacierz słało kwiecie,
w cudu godzinie wieść o tem płynie
po całym Bożym świecie.

Choć przeszły wieki jak cień daleki,
na Twoje święto, Pani,
kwiaty i zioła, z miasta i sioła,
składają Ci poddani,
Wyroki Boże dały w tej porze
te Wniebowzięcia chwile,
gdy niw zagony zrodziły plony,
gdy syto, strojnie, mile.

Za plon zebrany, za zboża łany,
o przyjmij hołd w podzięcie!
O nowe łaski, urodzaj blaski,
mkną prośby znów dziecięce,
O Matko świata, do Ciebie wzłata
Hymn modłów, żal i skrucha,
a dobra Macierz przyjmuje pacierz
i skargi dziatwy słucha.

14. Na Święto Matki Boskiej Zielnej

O Pani, niechaj Boża dłoń
ochrania nasze łany,
niechaj nam zdejmie ciernie z skroń
i niech zagoi rany!
Dzisiaj, o Marjo, w święto Twe
niesiemy snopy ziela,
módl się, by przeszło wszystko złe,
by nadszedł dzień wesela!

Od wieków wszak objatę z ziół
wieśniaczki ci składają,
Módl się, o Zielna Pani Ty,
by kwiaty owoc dały,
Módl się, by nas nie niszczył grad,
by susza nie zgnębiła,
aby w pokoju rozkwitł kwiat
i rola obrodziła.

15. Bądź pochwalona!

Bądź pochwalona Bolesna, Ty cicha,
coś u stóp krzyża zmartwiała wśród męki;
w ranionem sercu Twem składam me jęki
i wszystką gorycz mych cierpień kielicha!
Gniew ludzki zmógł mnie i zawiść i pycha,
w prochu zdeptanym jak robak maleńki,
Ty jedna Matko nie zamkniesz mi ręki,
gdy bólem jeno pierś moja oddycha.

Matko, do Ciebie podnoszę wzrok śmiało,
w Twoje ramiona mnie przyjmij matczyne,
jak ongiś Pańskie zbroczone krwią ciało,
gdy ważę przeszłość i szalów mych winę,
taki lęk czuję, otuchy tak mało,
lecz w Twych objęciach jak dziecię nie zginę!
Lęk taki czuję, otuchy tak mało,
lecz w Twych objęciach jak dziecię nie zginę.

16. W cierpieniu

Gdy ciało słabnie, gdy ból je rani,
gdy duszę smutku przeszywa miecz,
biegnę do Ciebie, jak do przystani,
Matko, Swe dziecię cudownie zlec! Tyś tyle cierpień w życiu zносиła,
Tobie nie obcy boleści cios,
Tyś na śmierć Syna Swego patrzyła,
więc cierpiącego zrozumiesz głos.

Matko Bolesna, Swą miękką rękę
na moje skronie zbolące włóż,
osłódź miłośnie, lub skróć mą mękę,
bądź mi ostoją wśród życia burz!
Naucz mnie cierpieć Swoim przykładem,
kornie przyjmować wszelaki ból,
iść wśród największych krzyżów tym śladem,
jaki nam wskazał boleści Król.

17. Ave Maria

Ave Maria,
gratia plena,
Dominus tecum;
benedicta Tu in mulieribus
et benedictus fructus ventris Tui, Jesus.
Sancta Maria,
Mater Dei,
ora pro nobis peccatoribus,
nunc et in hora mortis nostrae. Amen.

18. Salve Regina

Salve Regina, mater misericordiae,
vita dulcedo et spes nostra, salve.
Ad te clamamus
exsules filii Hevae,

Ad te suspiramus, gementes et flentes
in hac lacrimarum valle.
Eia ergo, advocata nostra, illos tuos
misericordes oculos ad nos converte.
Et Jesum, benedictum fructum ventris tui,
nobis post hoc exsilium ostende.
O clemens, o pia, o dulcis Virgo Maria.

19. Hymn Sodalistów

Błękitne rozwińmy sztandary!
Czas strząsnąć zwątpienia już pleśń!
Niech w sercu zagore znicz wiary
I gromka niech ozwie się pieśń!

Z pod (sic!) znaku Maryi rycerski my huf,
błogosław nam, Chryste, na bój!
Stajemy, jak ojce, by służyć Ci znów,
my Polska, my naród, lud Twój!

Już świta, już grają pobudki,
już Jezus przybliży się k'nam.
Żyj święta radości, precz smutki,
Pan idzie i pierzcha w cień kłam.

Z pod znaku Maryi rycerski my huf...

O Bogarodzico Dziewico,
tchnij siłę w marjański ten zew!
Z otwartą stajemy przyłbicą
i serca Ci niesiem i krew.

Z pod znaku Maryi rycerski my huf...

20. *Przysięga Sodalicji Marjańskiej*

Błysła z mroków szczęsna zorza,
najcudniejszy z rajskich snów;
z tronu niebios Matka Boża
wolnej Polsce władnie znów.

Twoi, Marjo, my rycerze,
za Twój tron, za Twoją cześć,
ślubujemy mocni w wierze,
nieugięte boje wieść.

Gdzie narodów Król nas woła,
gdzie głos, Panno, wzywa Twój,
broniąc świętych praw Kościoła
mężnie pójdziem w każdy bój.

Twoi, Marjo, my rycerze...

Do Królestwa wiedź budowy,
którą dźwiga wciąż Twój Syn,
w nowej ery, rozbrzask nowy,
na królewski wiedź nas czyn.

Twoi, Marjo, my rycerze...